

RENESANSA U ZADRU

Izložba likovnih umjetnosti i arhitekture
u 15. i 16. stoljeću

RENEŠANSA U ZADRU

Narodni muzej

Kulturno - historijski odjel

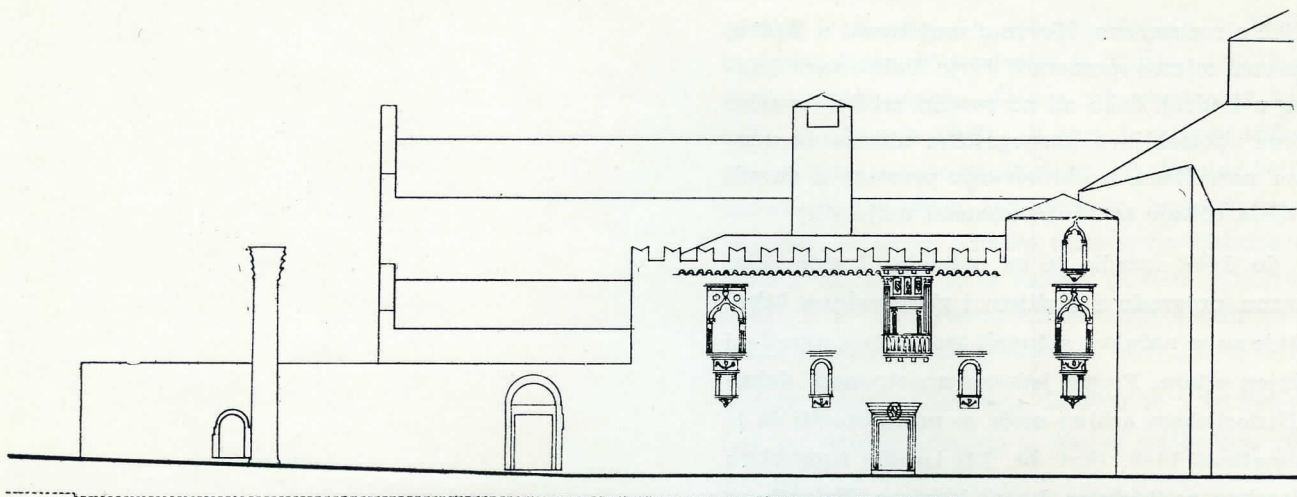
srpanj 1980.

KAT. BR. 24

Nakon oslobođenja počela se posvećivati veća pažnja i zadarskim spomenicima likovnih umjetnosti iz razdoblja od sredine 15. do kraja 16. stoljeća, koji nose osobine renesanse. Do tada se smatralo da je zadarski kulturni i likovni život u tom razdoblju vrlo siromašan. Na jednoj strani Turci su bili na domak gradu i presjekli vezu sa zaleđem, a na drugoj je bila dobro organizirana vlast Venecije koja je sistematski izvlačila korist iz svojih posjeda, pa tako i iz Zadra. Međutim život u Zadru bio je dinamičan i grad je živio jednakim intenzitetom kao i brojni drugi gradovi ondašnje Evrope. Vlast Venecije nad Zadrom traje od 1409. i dobro je organizirana. Veći broj činovnika, na čelu sa knezom, mletačkog je porijekla i bavi se upravom nad gradom, te drži u svojim rukama civilnu i vojnu vlast. Gradska, tj. mletačka uprava

KAT. BR. 16

brine se o svim vidovima života, o zdravstvu, školstvu, gradskoj straži, gradskoj rasvjeti, stanju luke itd. Plemićko vijeće samo je simbolična pomoć knezu, a pučani, ekonomski snažni dio građana, nemaju nikakvog udjela u vlasti.

Grad se prostire na današnjem Poluotoku, opasan je sa svih strana zidinama koje Venecija osobito jako učvršćuje u drugoj polovini 16. stoljeća sa strane kopna, s kojeg prijeti opasnost od Turaka. Unutrašnjost grada slična je kao i u srednjem vijeku; raspored ulica je isti. Grad je po zapažanju putnika prolaznika vrlo čist; prema gradskom statutu obavezno je čišćenje ulica, zabranjeno je bacanje smeća po ulicama i trgovima, a sitna i krupna stoka ne smije se držati na području grada.

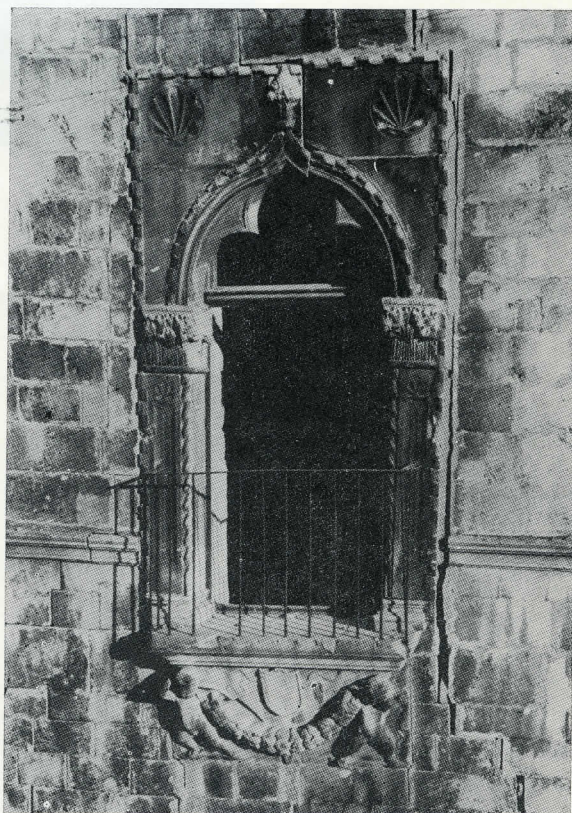
U ovakvom ambijentu našla su svoje mjesto i nova humanistička strujanja u krugovima obrazovanih ljudi. Među njima nalaze se ljudi rodom iz Venecije, koji su po dužnosti nastanjeni u Zadru, članovi zadarskih plemićkih obitelji, a i građani koji su svojom dobrom ekonomskom situiranošću mogli steći više obrazovanje ili su bili takvog zanimanja (slikari, graditelji, notari) da su se mogli uključiti u kulturni život grada.

Kad je riječ o renesansnoj likovnoj umjetnosti u Zadru, treba na prvom mjestu spomenuti *Jurja Dalmatinca* (inače rođenog u Zadru). Iako on na svojim arhitektonskim ostvarenjima upotrebljava kasnogotičke ukrase da udovolji ukusu naručilaca, u oblikovanju prostora u obradi ljudskog tijela očituje se kao renesansni umjetnik.

Od 1444. do 1449. izradio je za zadarsku franjevačku crkvu oltarnu pregradu s podijem i polukružnim lukovima od koje su se nažalost sačuvali mali ostaci ugrađeni iza današnjeg oltara. Prema jednom nepotpunom dokumentu u Historijskom arhivu može se pretpostaviti da je Juraj Dalmatinac 1449. (kat. br. 14) izradio nadgrobnu ploču zadarskog *nadbiskupa Lovre Veniera*. Nalazila se u sjevernoj lađi katedrale, ali je 1782. prilikom radova u katedrali uklonjena i danas su preostali samo njezini fragmenti (kat. br. 20). Jedna od vrlo složenih ličnosti za širenje interesa za klasičnu kulturu, a osobito za nove likovne tendencije, bio je zadarski *nadbiskup Mafeo Vallaresso* (1450—1496). Prilikom pregradnje stare *nadbiskupske palače* želio je da je ukraši novim renesansnim arhitektonskim oblicima, te je nastojao da mu nacрте za ukrasne »rimske« festone (girlande) izradi poznati fiorentinski kipar Donatello. Stara palača, koju poznajemo iz jednog akvarela iz 1830. (kat. br. 16) zaista je bila ukrašena brojnim arhitektonskim ukrasima s grbom nadbiskupa Vallaresso od kojih su neki i sačuvani. To su dva potprozornika, jedan u Narodnom muzeju (kat. br. 21), a drugi u Dječjem parku, te portal na bočnom zidu katedrale. Osim palače po njegovoj želji izrađena je nova fasada *crkvi sv. Marije Velike* (danas porušena, a nalazila se pod zidinama sjeverno od današnje ribarnice). Za gradnju te fasade sklopio je nadbiskup Vallaresso 1472. ugovor s graditeljem *Petrom Brčićem* iz Šibenika. Ovaj je opet u suradnji s mletačkim slikarom *Viktorom Crivellijem* dovršio fasadu do 1478.

I svojom smrću nadbiskup Vallaresso obogatio je grad svojim monumentalnim nadgrobniim spomenikom. Na njegovu želju iznad njegove grobnice izrađen je na boč-

nom zidu u južnoj lađi katedrale veliki spomenik. Spomenik je izrađen na osnovi ugovora iz 1499. između majstora *Petra Meštričevića* iz Splita i izvršilaca Vallarsovog testamenta. Danas od spomenika nije ostalo ništa (uništen je 1780), ali nam je njegov izgled poznat prema opisu u ugovoru (kat. br. 17). Unutar velikog luka, ukrašenog brojnim renesansnim ornamentima, bio je smješten sarkofag s likom mrtvog nadbiskupa u punom ornatu. Sa strana su se nalazili pilastri, svijećnjaci i girlande, a u cjelokupnu kompoziciju ulazila su još i dva lučna i jedan okrugli prozor.

Valjda u doba Vallaressa izrađen je vrlo kvalitetan reljef sv. Stošije izveden u obliku nadgrobne ploče (kat. br. 28).

Drugi crkveni dostojanstvenik koji je također uposlio graditelje i kipare bio je opat benediktinskog samostana sv. Krševana *Deodat Venier*. On je uposlio nekoliko graditelja, među kojima i majstora *Bona iz Milana* (1483) da mu vrše neke pregradnje u samostanu, a 1485. uposlio trojicu domaćih majstora da mu sagrađe zvonik za crkvu sv. Krševana. Zvonik je započet, ali nije dovršen do kraja, no na prvome katu izrađena su renesansna vrata s grbom opata Veniera. Iste godine, tj. 1485. sklopio je ugovor i s poznatim umjetnikom *Nikolom Firentincem* za izradu prozora u samostanu.

Firentinčev suradnik *Andrija Aleši* ostavio je u zadarskoj crkvi sv. Ivana mali reljef sv. Jeronima, možda jedno od najljepših njegovih djela.

Na podu crkve Gospe među maslinama nalazi se nadgrobna ploča kanonika Sturičića, koja se odlikuje visokom umjetničkom kvalitetom (kat. br. 29).

Renesansni stil javlja se i na fasadi i južnom zidu crkve sv. Marije benediktinki, koju je 1507. započeo majstor *Nikola Španić* iz Korčule, koji je opet godinu dana kasnije (1508) zajedno s još dvojicom Korčulana prigradio kapelu sv. Roka uz crkvu sv. Marije Velike (tri luka vid-

KAT. BR. 8

ljiva i danas u kompleksu ribarnice). Gradnju na crkvi sv. Marije preuzeli su 1529. *Ivan Vitičić* iz Korčule i *Dujam Rudičić* iz Splita i priveli kraju oko 1536.

I bogati građani uređuju svoje kuće dodavanjem novih modernih detalja. Interesantno je pratiti ugovore u kojima oni izražavaju svoje želje. Tako plemić *Saladin Soppe* izričito traži da, balkoni na njegovoj palači budu kopije onih renesansnih na nadbiskupskoj palači, dok trifora treba da bude kao ona na palači *Donata Pasinija*, ali s podnožjem kao što je na kući *Damjana Ciprijanova*. U prošleme ratu uništen je znatan broj takvih gotičko-renesansnih palača, ali neke su se i sačuvale. To su *Nassi*, *Grisogono-Vovò*, *Ghirardini* i *Petricio*, dok se dekorativni elementi nekih drugih palača čuvaju u Narodnom muzeju (kat. br. 22, 23, 24, 25, 26 i 36. Najljepši od ovih dijelova pripisuju se majstoru *Nikoli Fiorentincu*.

U to vrijeme nastala su u Zadru vjerojatno i mnoga slikarska djela ali ih je vrlo malo sačuvano do danas. Godine 1461. stigao je iz Padove u Zadar *Juraj Čulinović*. U isto vrijeme u Zadru boravi i *Carlo Crivelli*, dok je *Viktor Crivelli* stalno nastanjen od 1469. do 1476. Ovdje živi i radi slikar *Petar Jordanić*. Nema sumnje da su svi oni obavljali mnoge narudžbe.

I mletački slikari radili su za zadarske naručioce. Tako je *Lazaro Bastiani* izradio za franjevce veliku sliku Gospe od milosti, a *Marco Marciale* je naslikao Bogorodicu s dva sveca i donatorom za obitelj *Detrico*. Kanonik *Martin Mladošić* naručio je oko 1490. kod *Vittora Carpaccia* veliki poliptih za oltar sv. Martina u katedrali. Osim slike sv. Martina, kojemu je posvećen oltar, naslikao je sv. Jeronima s portretom naručioca, zadarske zaštitnike sv. Stošiju i sv. Šimuna, te sv. Petra i Pavla.

KAT. BR. 35

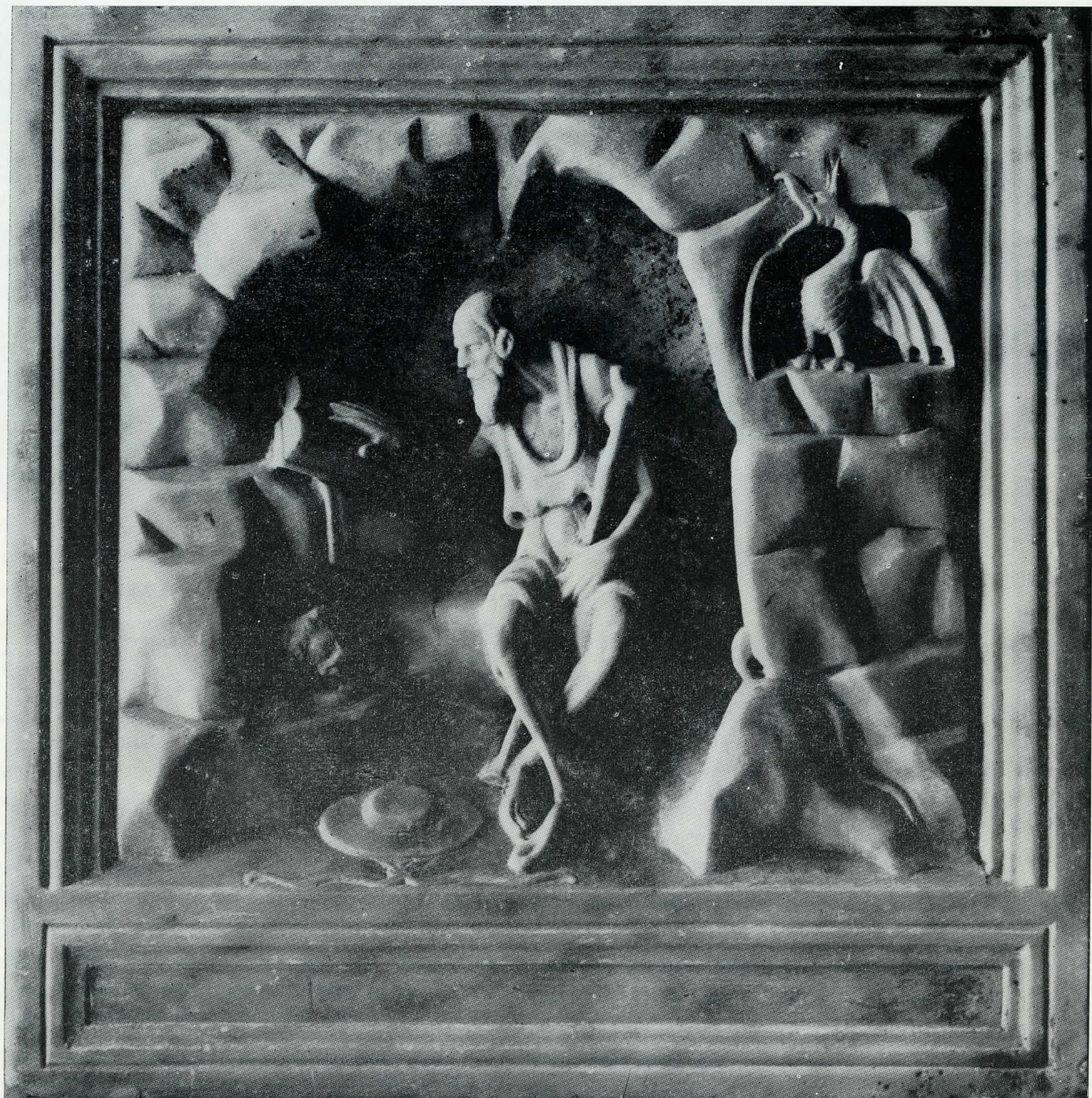
Značajnije zlatarsko renesansno djelo izradio je ponovo domaći majstor. To je *Toma Martinov* koji je 1497. potpisao srebrni reljef u unutrašnjosti rake sv. Šimuna. Na reljefu je izrađeno Prikazanje u hramu, a sa strana, uokvireni renesansnom arhitekturom likovi zadarskih svetaca-zaštitnika. Kao dodatni dekorativni motivi upotrebljeni su odljevi klasičnih medaljona s portretima.

Godine 1486. javlja se u Zadru drvorezbar *Ivan Korčulanin* koji je po nacrtima notara *Jeronima Vidulića* morao izraditi ukrase za jednu dvoranu u kući Saladina Soppe. Od 1488. do 1495. isti majstor radi drveni kor za crkvu sv. Marije Velike. Ovaj kor, nakon rušenja crkve 1571, prenijet je u crkvu sv. Marije benediktinki i ovdje izgorio u II svjetskom ratu. Drvorezbar Ivan 1496. mora da izradi palu za oltar sv. Martina u katedrali, za koji su naručene slike od V. Carpaccia.

O jednoj skupini predmeta umjetnog obrta ne nalazimo spomena u dokumentima, ali smo ih našli u fragmentima u velikom broju. To su slikane keramičke posude kojih je prema broju i mjestima gdje su nađene vjerojatno bilo u svakoj bogatijoj kući. Porijeklom su iz Italije, najviše iz Faence i sjeverne Italije. Razlikuju se bogatstvom stilova koji su se u to vrijeme izmjenjivali u Italiji. Narodni muzej ih posjeduje u velikom broju (kat. br. 39—47).

Ovom izložbom Kulturno-historijski odjel nastavlja tradiciju povremenog organiziranja tematskih izložbi. Na taj način nastoji se nadopuniti nedostatak stalnog postava na koji ovaj odjel još uvijek čeka. Na izložbi »Renesansa u Zadru« stavljen je akcent na kamene spomenike: dijelove arhitekture i nadgrobne ploče koji se inače nalaze u lapidariju nedostupnom javnosti, a koji svojom izvanrednom kvalitetom zaslužuju bolju sudbinu.

KATALOG

I GRADITELJSTVO

1. Pročelje crkve sv. Marije, 1507, fotografija
2. Nekadašnja crkva sv. Marcele, poč. 16. st., fotografija
3. Ostaci kapele sv. Roka, 1508, fotografija
4. Palača Ghirardini, 15. st., fotografija
5. Palača Nassi, 15. st., fotografija
6. Palača Grisogono - Vovò, 15. st., fotografija
7. Palača Petricio, 15. st., fotografija
8. Kopnena vrata u Foši, 1543, fotografija
9. Zgrada Gradske straže, 1562, fotografija
10. Gradska loža, 1565, fotografija
11. Gradski bedemi, druga pol. 16. st., fotografija
12. Gradski bedemi, druga pol. 16. st., fotografija
13. Vrata utvrde Forte, druga pol. 16. st., fotografija

II DOKUMENTI, REKONSTRUKCIJE

14. Dio ugovora o izradi nadgrobne ploče nadbiskupa Lovre Veniera, oko 1449, original u Historijskom arhivu Zadar
15. Ugovor za izradu prozora na kući Saladina Soppe, 12. ožujka 1488, tri lista, original u Historijskom arhivu Zadar
16. Nadbiskupska palača u doba nadbiskupa M. Vallaressa (rekonstrukcija po akvarelu iz 1830, Pavuša Vežić)
17. Ugovor o izradi nadgrobnog spomenika nadbiskupu M. Vallaressu, 4. siječnja 1498, tri lista, original u Historijskom arhivu Zadar
18. Ugovor između Saladina Soppe i P. Meštričevića i N. Španića o ustupanju kamenoloma, 1. ožujka 1944, dva lista, original u Historijskom arhivu Zadar
19. Dio dokumenta o gradnji pročelja crkve sv. Marije, 1507, jedan list, original u Historijskom arhivu Zadar

III SKULPTURA U KAMENU

20. Ostaci nadgrobne ploče nadbiskupa Lovre Veniera, Juraj Dalmatinac 1449, Narodni muzej Zadar, br. inv. 476
21. Potprozornik s grbom nadbiskupa M. Vallaressa, duž. 120, vis. 56 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 456
22. Potprozornik s nepoznatim grbom, duž. 96, vis. 56 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 417
23. Ostatak potprozornika s palače Pazini, Nikola Fiorentinac (?), duž. 62, vis. 70 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 419
- 23a. Fotografija istog potprozornika prije drugog svjetskog rata
24. Luneta s grbom Ponte, Nikola Fiorentinac (?), duž. 150, vis. 76 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 379
25. Nadvratnik s reljefom anđela, duž. 173, vis. 56 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 385
26. Potprozornik s ljudskim likom, duž. 130, vis. 64 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 426
27. Reljef sa sv. Jeronimom, Andrija Aleši, šir. 34, vis. 35 cm, gipsani odljev, original u crkvi sv. Ivana u Zadru
28. Reljef s likom sv. Stošije, duž. 184, šir. 85 cm, gipsani odljev, original u katedrali, Narodni muzej Zadar, br. inv. 487
29. Nadgrobna ploča kanonika M. Sturičića, duž. 205, šir. 105 cm, gipsani odljev, original u crkvi Gospe pod Maslinama u Zadru
30. Gotičko-renesansni umivaonik, vis. 102, šir. 42 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 393
31. Umivaonik, duž. 88, šir. 21 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 408
32. Umivaonik s grbom Nassi, duž. 99, vis. 23 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 429
33. Portal s grbom Soppe, vis. 218, šir. 147 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 395
34. Okvir prozora, vis. 155, šir. 115 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 433
35. Dijelovi balkona, 8 greda (duž. od 145 do 185 cm), dio ploče balkona, duž. 172, šir. 73 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 438
36. Velika bifora, vis. 300, šir. 300 cm, Narodni muzej Zadar, br. inv. 423

III SLIKARSTVO

37. Dijelovi poliptiha: sv. Martin, sv. Jeronim, sv. Petar, Vittore Carpaccio oko 1490, fotografije, original u Stalnoj izložbi crkvene umjetnosti u Zadru

IV ZLATARSTVO

38. Total i detalji srebrnog reljefa u raki sv. Šimuna, Toma Martinov 1497, fotografije, original u crkvi sv. Šimuna u Zadru

V SLIKANA KERAMIKA

39. Zdjelica s alegorijskim prikazom, promj. 17, vis. 5 cm, Faenca oko 1490, Narodni muzej Zadar, br. inv. 152

40. Zdjelica s alegorijskim prikazom, promj. 16, vis. 2,3 cm, Faenca oko 1490, Narodni muzej Zadar, br. inv. 263

41. Vrč s muškim portretom, vis. 16 cm, sjeverna Italija, 1470—90, Narodni muzej Zadar, br. inv. 143

42. Zdjela s motivom štitonoše, promj. 26, vis. 8 cm, sjeverna Italija 1470—90, Narodni muzej Zadar, br. inv. 247

43. Zdjela sa ženskim portretom, promj. 19,5 cm, vis. 9 cm, sjeverna Italija, Narodni muzej Zadar, br. inv. 284

44. Zdjelica s likom sv. Ivana Krstitelja, promj. 16 cm, vis. 4,8 cm, Faenca, sred. 16. stoljeća, Narodni muzej Zadar, br. inv. 21

45. Velika zdjela s motivom groteski, promj. 30 cm, vis. 19 cm, Urbino, sred. 16. stoljeća, Narodni muzej Zadar, br. inv. 257

46. Fragment reljefa-slike, 6,7 x 7,7 cm, srednja Italija, 16. stoljeće, Narodni muzej Zadar, br. inv. 228

47. Fragment vrča sa ženskim licem, 6 x 5 cm, srednja Italija, 15—16. stoljeće, Narodni muzej Zadar

